

**AXBOROT MUHITIDA BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARINING
ATROF- MUHITGA IJOBİY MUNOSABATNI
TAKOMILLASHTIRISHDA EKOLOGIK O‘YINLARNING AHAMIYATI**

Bovanova Umida Abduvahobovna

(Toshkent amaliy fanlar universiteti o‘qituvchisi, mustaqil izlanuvchisi)

Elektron pochta: umidabovanova@gmail.com

Telefon nomer: +998974028797

Annotatsiya:

Mazkur maqolda axborot muxitida boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini atrof-muhitga ijobiy munosabatni shakllantirishda ekologik o‘yinlarning ta‘lim-tarbiya jarayoniga tadbiq etish yo‘llarini o‘ziga xosligi va ahamiyati ochib berilgan.

Kalit so‘zi: boshlang‘ich sinf o‘quvchisi, usul, atrof-muhit, faoliyat, ekologik ta‘lim-tarbiya, ekologik madaniyat, fikr, ekologik o‘yin, ekologik muammolar, o‘yin texnologiyalari, innovatsion texnologiya.

Ta‘lim jarayoniga axborotli muxitda innovatsion texnologiyalarni joriy etish orqali uning sifati va samaradorligini oshirish masalalari xususida so‘z yuritir ekanmiz, ta‘lim-tarbiya sohasida faoliyat olib borgan ajdodlarimiz, o‘qitish mazmuni va usullarini takomillashtirishda, o‘z davrining yangiliklarini tatbiq etib borish bo‘yicha muntazam izlanishda bo‘lganliklarini ko‘rishimiz mumkin. Buyuk allomalar Abu Nasr Farobiy, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Muhammad ibn Muso al-Xorazmiy, Ahmad al-Farg‘oniy, Yusuf Xos Hojib, Mirzo Ulug‘bek, Abdulla Avloniy va boshqa ilg‘or pedagogik fikr namoyandalari o‘z asarlarida ta‘lim-tarbiya jarayonida, bolaga tabiat bilan birga hamnafaslikda, ta‘lim berishning turli shakl va metodlaridan foydalanishga katta ahamiyat berganlar. Demak, bolaga ekologik tarbiya berishda turli usul va metodlardan foydalanish hozirgi zamon mavzusi emas ekan. Faqan hozirgi zamon uslubiga xos metod va texnologiyalarni kiritsak, yoshlarimizda ekologik tarbiya va ekologik savodxonlikni oshirishga erishgan bo‘lamsiz. Yurtimizda ekologik savodxonlik oshirish borasida, bir qancha ijtimoiy va siyosiy ishlar olib bormoqda. Bularga misol tariqasida, davlatimizdagi olib borilayotgan ijobiy ishlarni ayta olishimiz mumkin. Bularga yurtboshimizning ekologik tarbiyani yuksaltirish borasidagi “yashil iqtisodiyot”ni barpo etishda yoshlarni faol jalb etish bo‘yicha Maxsus dasturni amalga oshirish masalalari hal

etish borasida, yechim sifatida maxsus dasturlar keltira olamiz. Bu dasturda asosida “yashil makon”, ya’ni ekologik toza mahsulotlarni iste’mol qilish va ekologik madaniyatni oshirish borasidagi aniq ko’rsatmalarni alohida ta’kidlab o’tdi¹

Ekologik ta’lim va tarbiyaning maqsadi – atrof muhit, uning yaxlitligi va jamiyat bilan birligi to’g’risida ilmiy asoslangan bilimlarni olish, uni targ’ib qilishning amaliy choralarini belgilash, tabiatning jamiyat va inson uchun cheksiz qadriyatini tushunish, tabiatni muhofaza qilish standartlariga rioya qilishdir. Bu vazifalarni hal yetish o’quvchilarning ekologik madaniyatini oshirish va atrof muhitga munosabatini shakllantirishga qaratilgan. Boshlang’ich sinf o’quvchilariga ekologik ta’lim-tarbiya berishda o’rganilayotgan materiallar bevosita tabiat bilan tanishish jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi²

Ekologik tarbiya mehnat tarbiyasi bilan uzviy bog’liqdir. Chunki inson ishlab chiqarish faoliyati davomida tabiatga bevosita ta’sir qiladi, zarar yetkazishi mumkin. Bu borada hozirgi zamonda maktab o’quvchilar tabait soha vakillariga atrof muhitni muhofaza qilish, o’rmon xo’jaligi, davlat qo’riqxonalarida yordam berisha, yo’llarini o’rgatmoq darkordir. Hayvonot olami va o’simliklar dunyosiga g’amxo’rlik qiladi.

Hozirgi kunda ekologik ta’lim va tarbiya masalasi o’quvchilar tarbiyasidagi dolzarb masalalardan biridir. Shu bois boshlang’ich sinf o’quvchilariga ekologik muammolar va fanlar bo’yicha nazariy hamda amaliy bilimlar berish kerak. Ekologik ta’limning asosiy manbalari kimyo, fizika, biologiya, geografiya, astronomiyadir. Ekologik ta’lim hozirda fanning barcha sohalari bilan birgalikda faoliyat yurituvchi murakkab fanga aylanib bormoqda. Jamoat ongida haligacha tabiat, zabt etish, halokat bilan munosabat mavjud. Shuning uchun ekologik ta’lim konsyepiyasiga asoslanib, yangicha tafakkurni shakllantirish zarur.

Zamonaviy ekologik muammolarning paydo bo’lishi, jumladan, atrof muhitga ta’sir qiluvchi inson faoliyatining cheksiz o’sishi va uning salbiy ta’siri yaqqol ko’zga tashlanadi. Sababi – atrof muhitga munosabat va mas’uliyat hissi yo’qligidir. Jahon miqyosida e’tirof etilgan ko’kalamzorlashtirish jarayoniga muvofiq fazilatlar,

¹O’zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning “Yashil o’sish va global maqsadlar uchun hamkorlik-2030” (P4G) ikkinchi xalqaro sammitidagi nutqi.// <https://uza.uz/uz/posts/ozbekiston-respublikasiprezidenti-shavkat-mirziyoevning-yashil-osish-va-global-maqsadlar-uchun-hamkorlik-2030-p4g-ikkinchi-xalqarosammitidagi-nutqi> 271627

²Norbo’taev X.B. Boshlang’ich sinf tabiatshunoslik darslarida sinfdan tashqari mashg’ulotlarning samaradorligi. Zamonaviy ta’lim / СОБРЕМЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ. 2017. 5.-7 s.

qadriyatlar, nazariy va amaliy yo‘nalishlar shakllana boshladi. Tabiatga muhabbat, tabiat go‘zalliklarini sevish va tabiatdan rasional foydalanish g‘oyalarini bolalikdan singdirib borish va bu tarbiyani o‘rta va oliy maktabda o‘qish jarayonida davom ettirish zarurdir³

Shu munosabat bilan mamlakatimizda o‘smirlarga uzluksiz ekologik ta‘lim-tarbiya berishni tashkil etish bugungi kun tartibida bo‘lishi kerak. Buning o‘ziga xos ob‘yektiv va sub‘yektiv sabablari bor. Ular:

- uzoq muddatli noto‘g‘ri foydalanish natijasida ona zaminimiz tabiati va uning tabiiy boyliklarining kamayishi;
- zavod va fabrikalardan xavfli chiqindilar hosil bo‘lishi, chiqindixonalarning oqibatlari, yerlarning buzilishi, inson sog‘lig‘ining yomonlashishi;
- ekologik ta‘lim, tarbiya va madaniyatni shakllantirish va tabiatdan ichki maqsadlarda foydalanish o‘rtasidagi farqni oshirish.

Shu kabi muammolarni hal qilish uchun ekologik ta‘lim zarur. Uzluksiz ekologik ta‘limning manbai va tashkilotchisi nafaqat umumta‘lim maktablari, balki akademik liseylar, kasb-hunar maktablari va boshqa ta‘lim muassasalari bo‘lishi kerak.

Ekologik ta‘lim va tarbiyada boshlag‘ich sinf o‘quvchilarining bilim ehtiyojlari va qiziqishlarini qondirish uchun o‘yinlar, jumladan, o‘yinlar katta ahamiyatga ega. O‘yin ijtimoiy madaniyatning bir qismi sifatida jiddiy ilmiy va uslubiy yondashuvni talab qiladi. Hozirgi kunda boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini tarbiyalash va tarbiyalashning yetakchi usuli sifatida o‘yinni ko‘rib chiqadigan butun bir yo‘nalish va pedagogik ilmiy-o‘yin pedagogikasi mavjud, shuning uchun o‘yin va o‘qitish usullariga tayanish bolani bilim olishga jalb qilishning muhim usuli hisoblanadi. Muammo yechimlarini topish, tabiat va tabiiy zahiralarni hozirgi hamda kelajak avlod manfaatlarini uchun sof holda saqlab qolish va shu asosda sayyoramizda sivilizasiyaning davom etishini ta‘minlashning asosiy yo‘llaridan biri o‘quvchi-yoshlarga ekologik ta‘lim-tarbiya berish, ularda in–tegrativ yondashuv asosida ekologik xavfsizlik tushunchalarini shakllantirish va rivojlantirishdan iborat.⁴

O‘yin orqali bolalarning ilmiy, kognitiv, hissiy va axloqiy munosabatlari ularning tabiiy va ijtimoiy muhitiga birlashtirilishi mumkin. Shuning uchun ham

³ Sharafutdinova R.I. Muratova G.S. Tursunbayeva M.T. Ekologik ta‘lim va tarbiya tushunchalarini shakllantirish tamoyillari. Электронный научный журнал «Биология и интегративная медицина» №1 – январь-февраль (41) 2020.-11 s.

⁴ Musurmonova .SH. Integrativ yondashub asosida boshlang ‘ich sinf o‘quvchilarida ekologik xavfsizlik tushunchalarini shakllantirish. Falsafa fanlar nomzodi ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiyasi avtoreferati.-Guluston. 2022.-55 s.

boshlang'ich sinflar uchun ekologiya bo'yicha o'tkaziladigan o'yinlarga ilmiy-kognitiv, yaxlitlik, mye'yoriy, amaliy-harakatli komponentlar kiritilgan. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ekologik faoliyati asosan o'yin va o'yin-kulgi shaklida bo'ladi. Avvalo, bu yoshdagi bolalar boshlang'ich sinf o'quvchilaridir, shuning uchun ularning hayotida o'yin muhim rol o'ynaydi. Va ikkinchidan, tabiat haqidagi oz miqdordagi bilimlar ekologik ta'limda muhim kognitiv faoliyatga yordam bera olmaydi, shuning uchun yorqin o'yinlarni bezashni talab qiladi.

O'yinlar orqali tabiat haqidagi bilimlarni egallash, o'simlik va hayvonot dunyosiga g'amxo'rlik qilishga yordam beradi. O'yinlar orqali atrof muhitga ijobiy munosabat, ijobiy his-tuyg'ular va hissiyotlar shakllanadi. Bolalarning tabiat haqidagi bilimlari va ularni o'yin orqali amalga oshirish yo'llari o'yin faoliyatini boshlang'ich sinflarning ekologik ta'limi bilan uyg'unlashtiradi.

O'yin – bu atrofingizdagi dunyoni o'rganishning faol usuli. O'yinning juda yuqori ta'lim salohiyatiga qaramasdan, maktabda ekologik ta'lim va tarbiya amaliyotida kamdan-kam qo'llaniladi. Buning kamida ikkita sababi bor. Asosiysi, ko'plab o'qituvchilarning o'yinda ishtirok etishda bolalar bilan teng huquqli munosabatda bo'lolmasligi, o'zining o'qituvchi ekanligini unutib, o'yinda sherik rolini o'z zimmasiga olishi. Ikkinchi sabab - maxsus ishlab chiqilgan o'yin ssenariylari va ekologik darslarning yo'qligi. Boshlang'ich sinflarni ekologik ta'lim va tarbiyalashning zamonaviy konsepsiyasida boshlang'ich sinflarni o'qitishning faol usullaridan, ekologiyaga oid o'yinlardan foydalanishga urg'u berilgan.

Ekologik o'yinlar yosh o'quvchilar ongida atrof muhitdagi barcha ob'yektlarining o'zaro bog'liqligi va foydalari, hayotning davomiyligi, uning murakkabligi, o'ziga xosligi va zaifligi to'g'risida ekologik g'oyalarni shakllantirishga yordam beradi. Darsning mazmuni boshlang'ich maktab uchun quyidagi asosiy ekologik g'oyalarga asoslanadi:

Tabiat bitta:

1. Jonsiz tabiat elementlari orasidagi munosabat.
2. Tirik organizmning xususiyatlari.
3. Tirik va notirik tabiat elementlari o'rtasidagi munosabat.
4. Tirik tabiat elementlari o'rtasidagi munosabat.

Ekotizim tabiatning tarkibiy qismidir.

Tabiat inson mavjudligining asosidir: tabiatning umuminsoniy qadriyati. Inson o'z harakatlari davomida tabiatni o'zgartiradi. Taklif etilayotgan ekologik o'yinlar

bolalarning diqqatini va ularning qimmatli munosabatlarini inson va tabiat o'rtasidagi munosabatlarga qaratadi. Bunday mashg'ulotlarni o'tkazishning eng yaxshi usuli - o'zaro ta'sir qilish, atrof muhitni nazorat qilish, tabiat hodisalarini o'rganish, o'simliklar va hayvonlarga g'amxo'rlik qilish masalalari haqida xabardorlikni oshirishdir.

Ekologik o'yinlarni mazmuni, metodikasi va texnologiyasiga ko'ra bir necha guruhlariga bo'lish mumkin, masalan: tabiat elementlaridan foydalangan holda kognitiv ekologik darslar, atrof muhitni o'rganish darslari, ularda o'yinlar - musobaqalar, ekskursiyalar - o'yinlar, viktorinalar; o'yin sahnalari, ekologik bayramlar ssenariylari.

Tabiat unsurlari bilan jihozlangan ekologik darslar to'g'ridan-to'g'ri tabiat qo'ynida yoki sinfda o'tkaziladi. Bu o'yinlar bolalarning tafakkurini, xotirasini, tasavvurini, tasavvurini rivojlantiradi.

Kognitiv ekologik darslarning bir necha turlari mavjud:

A) Intervyu – o'yin (dialoglar). Suhbat – o'yin o'qituvchi va bolalar o'rtasidagi munosabatlarga asoslangan. Bu munosabat o'quvchilarning o'yinli o'rganish va o'yin faoliyatining o'ziga xos xususiyati bilan tavsiflanadi. Suhbatli o'yinlarda o'qituvchi ko'pincha o'z nomidan emas, balki bolalarga eng yaqin bo'lgan qahramonlar nomidan ma'lumot beradi va savollar beradi, bu bilan nafaqat o'yin munosabatlarini saqlab qoladi, balki o'quvchilarning quvonchini oshiradi.

O'yinning ahamiyati shundaki, o'yin bolalarning so'zlari, harakatlari, fikri va tasavvurlarining birligi kabi hissiy va fikrlash jarayonlarini faollashtirishni talab qiladi. Suhbat o'yinning asosiy vositasi - so'z, og'zaki tasvir, kimdir yoki biror narsa haqida kirish hikoyasi.

B) Vazifalar – o'yinlar. Bu narsalar, o'yinchoqlar, lug'at vazifalari bilan ishlashga asoslangan.

B) Bashorat – o'yinlar. Vaziyatga ruxsat berishga asoslanib, nima bo'lar yedi?, Men nima qilardim?, Qanday yordam bera olaman? kabi savollarga ega o'yinlar.

O'yinlar – musobaqalar, musobaqalar – o'yinlar bolalar tabiatining o'ziga xos xususiyatlariga asoslanadi, masalan, o'zaro raqobat, boshqalar bilan doimiy taqqoslash.

O'yinlar va musobaqalar idrok sohasida raqobatlashishga mo'ljallanadi. Har holda, o'yinda g'alaba qozonish yoki yutqazish bolaning bilim faoliyatiga ta'sir qiladi. Bunday o'yinlarning qadriyati o'yinda guruh bo'lib qatnashishdir. Shuni ta'kidlash

kerakki, boshlang'ich sinf o'quvchilari guruh bo'lib ishlashni yaxshi ko'radilar, ularni aqliy hamkorlikda ishlashga o'rgatish kerak.

Sayohat o'yinlari – aniq tasavvurni talab qiladigan, qiziqarli syujetli o'yinlar - har qanday ob'yekt, hodisa, bilim sohasini o'rganish, u bolalarning vaqt va makonda harakatiga asoslangan. Bunday o'yinlar bolalardan mustaqillik va faollikni talab qiladi. O'yinga tayyorgarlik ko'rishda o'quvchilar kitoblar, ilmiy va o'quv adabiyotlari bilan ko'p ishlaydi, kerakli materiallarni qidiradi, savollarni tuzadi. Sayohat o'yinida asosiy narsa - bu raqobat emas, balki bilim olishga asoslanadi.

Maqsad: Ekologik ta'lim dasturini ishlab chiqish.

Mas'uliyat:

1. Loyihada ishtirok etish uchun maktab o'qituvchilarini safarbar qilish.

Loyiha mavzusi bo'yicha nazariy manbalarni tadqiq qilish.

Ekologik o'yinga asoslangan darslarining mezonlari va usullarini ishlab chiqish.

Ekologik dasturning tuzilishi va mazmunini ishlab chiqish.

O'yin qoidalari, o'yin muhiti, o'yin ob'yektlari kabi modullarni kiritib, o'quvchilarning yoshiga qarab dastur ishlab chiqish.

Dasturni yosh guruhlari bo'yicha sinovdan o'tkazish.

Dasturni tahrirlash.

Bizga o'rgangan maktablar tizimida ekologik ta'lim darajasi pastligi aniqlandi.

Tahlil davomida biz quyidagi sabablarni aniqladik:

Ekologik ta'lim jarayonini qo'llab-quvvatlash uchun tegishli adabiyotlar va darsliklarning yetishmasligi.

Ekologik ta'limda o'yin metodlaridan tizimli foydalanmaslik.

Ekologik o'yinlar samaradorligi mezonlari:

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ekologik madaniyatni shakllantirish.

O'yinlarni insonparvarlashtirish va demokratlashtirish;

Ekologiya bo'yicha o'yin darslarining asosiy vazifalari.

Ekologiya o'yin darslarining o'quv jarayonida, o'yin elementlarini muvofiqlashtirish va o'rganishdagi o'rni va roli ko'pincha o'qituvchilarning o'yin vazifalari va maqsadlarini tushunishlariga bog'liq. Ekologik o'yinlarning eng muhim xususiyatlarini ajratib ko'rsatish

2. O'z-o'zini jalb qilish.

Bolaning shaxs sifatida harakatda ishtirok etishi juda muhimdir. O'yin darslari jarayoni - bu shaxsiy o'zini o'zi jalb qilish, odamlar bilan bog'liq muammolarni aniqlash uchun makon.

3. Kommunikativ faoliyat.

Ekologiya bo'yicha o'yin darslari bolani murakkab insoniy munosabatlar, o'zaro tushunish, o'zaro itoatkorlik asoslarini tushunishga olib keladi.

4. Terapevtik faoliyat.

O'yin darslari bolaning atrof muhit, shu jumladan tabiat bilan o'zaro munosabati jarayonida yuzaga keladigan turli qiyinchiliklarni bartaraf etish uchun ishlatilishi kerak. Faqat bu tabiat bilan o'zaro ta'sir qilish tajribasi kuchli terapevtik ta'sirga ega.

5. O'yinlarning madaniy-ijtimoiy yo'nalishi.

O'yin bolani ijtimoiylashtirishning eng kuchli vositasi bo'lib, u orqali bola jamiyatda shakllangan madaniy boylik va ma'naviy qadriyatlarga ega bo'ladi.

6. O'yinlar va darslarning ko'ngilochar faoliyati.

Ekologik o'yinlarning rekreasion faoliyati qulaylik, qulay muhit yaratish, inson ehtiyojlari darajasini bajarish bilan bog'liq.

7. O'yinning tahliliy vazifasi.

Psixologik blok:

- kompleks diagnostika, shaxsiyat va rivojlanish monitoringi;
- psixologik moslashuv;
- psixologik maslahat, o'quvchida yuz berishi mumkin bo'lgan hissiy buzilishlarning oldini olish;
- ishga rahbarlik qilish;
- o'quvchilarni psixologik tarbiyalash.

8. Ijtimoiy-pedagogik blok:

- maktabdagi ekologik qiyinchiliklarni tashxislash, ijtimoiy va madaniy moslashish, moslasha olmaslik sabablarini aniqlash;
- zarur pedagogik va korreksion xizmatlar ko'rsatish;
- hamkorlikdagi o'quv faoliyatni tashkil etish.

Kutilayotgan natijalar:

O'qituvchilarning o'yin texnologiyalaridan foydalanish to'g'risidagi bilimi oshadi; Ekologiya bo'yicha o'yin darslarining tuzilishi va ularga qo'yiladigan talablar ishlab chiqiladi;

Loyiha sozlash uchun sinovdan o'tkaziladi;

O'quvchilarning ekologik bilim darajasi oshadi.

Quyidagi chora-tadbirlar orqali kamchiliklarni bartaraf yetish yo'llari taklif etiladi:

O'yin texnologiyalarini ishlab chiqish, ya'ni o'zgartirilgan darslar;

Uslubiy tadbirlarni tashkil etish: monitoring, davra suhbatlari, ekologik ta'lim sohasida tajribaga ega muassasalarga tashriflar;

Ekologik o'yinlarni amalga oshirish bo'yicha malaka oshirish kurslari;

Ta'lim muassasasi rahbariyati, homiylar bilan birgalikda moddiy-texnika bazasini yaxshilash.

Xulosa o'rnida shuni aytishimiz mumkinki, boshlang'ich sinf o'quvchilarida atrof muhitga to'g'ri munosabatini shakllantirishda ekologik o'yinlar muhim ahamiyatga ega. Sababi aynan o'quvchilarning ekologik muammolarga qiziqishini rivojlantirish, ekologik bilim, bilish, tafakkur, ongni shakllantirishda eko o'yinlar alohida o'rin tutadi.

Ekologik o'yinlar – ishtirokchilarning harakatlarining o'ziga xos xususiyatlarini hal qilishda, yuqori darajadagi motivasiyani rag'batlantirishda, qiziqish, hissiy tuyg'ularni uyg'otishda, birgalikdagi faoliyatni rag'batlantirishda, birgalikdagi harakat, ijodiy ish uchun asos bo'lgan ekologik ta'lim shaklidir. Bunday o'yinlarni albatta boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan sinfdan tashqari mashg'ulot sifatida amalga oshirilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 29 apreldagi PF-5712-son "O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi farmoni. <https://lex.uz/docs/4312785>
2. Aymatov A.Q. Shaxsning tabiatga estetik munosabatini shakllantirishda ekologik ongning roli. Falsafa fanlar nomzodi ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiyasi avtoreferati. -Samarqand, 2019. -68 s.
3. Akramov F.A. Bola shaxsi shakllanishiga boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining psixologik ta'siri. Zamonaviy ta'lim/ SOVREMENNOYE OBRAZOVANIYe.-2015 - №3-5 s.
4. Abdurasulov T.X. Boshlang'ich sinf tabiatshunoslik darslarida innovasion texnologiyalardan foydalanish. "Oriental Art and Culture" Sciientific-Methodical Journal-(SI) II/2020. ISSN 2181-063X.-6 s.

5. Adilov Z.Yu. Diniy manbalarda ekologik muammolarningechimi. Falsafa fanlar nomzodi ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertasiyasi avtoreferati. - Sarqand, 2020. -56 s.
6. Djurakulova A.X. Jo'rayeva D.Sh Boshlang'ich sinf matematika darslarida nostandart masalalarini mulohaza yuritish usuli bilan echish. Zamonaviy ta'lim / SOVREMENNOYe OBRAZOVANI. 2016. 9.-7 s.
7. Ibroimov Sh.I To'ychibekova A.A. Boshlang'ich sinf o'qituvchisi faoliyatida muloqat madaniyati va psixologiyasini shakllantirish usullari (tabiiy fanlar misolida). ACADEMIC RESEARCH IN EDUCATIONAL SCIENCE VOLUME 2 SPECIAL ISSUE 1. 2021.-17 s.
8. Kistaybayev S.U. Shaxs ekologik dunyoqarashini shakllantirishda milliy qadriyatlarning roli.-Samarqand, 2019. -47 s.
9. Muhammadiyeva X.K. Ismatullayev F.R Boshlang'ich sinf ona til darslarida o'quvchilarga til hodisalarini o'rgatishda badiiy asar matnidan foydalanish. Zamonaviy ta'lim / SOVREMENNOYe OBRAZOVANI. 2017. 9.-6 s.
10. Muxiddinova K.A. Boshlang'ich sinf o'quvchilarda milliy tarbiya shakllanganligining mavjud holati UDK:373:371. Zamonaviy ta'lim / SOVREMENNOYe OBRAZOVANI. 2019. 6(79).-8 s.
11. Mavlyanova R.A. Paxmankulova N.X Boshlang'ich ta'limda innovasiya (metodik qo'llanma). -Toshkent, 2017. -195 s.
12. Muhammadiyev S. Bo'riyev H. Ekologik ta'lim-tarbiyani shakllanishida milliy qadriyatlarning ahamiyati. (Uslubiy qo'llanma).-Samarqand, 2007. -48 s.
13. Mirzayeva N.A. Ekologiya kursining kirish darslarida amaliy mashg'ulot o'tish metodikasi. Zamonaviy ta'lim / SOVREMENNOYe OBRAZOVANI. 2014. -9 s.
14. Mustafaqulova D.I. Tangirova D.E. Integrativ yondashuv asosida tabiatshunoslik fanlarining uzviyligini ta'minlash strategiyasi. . Zamonaviy ta'lim / SOVREMENNOYe OBRAZOVANI. 2017. 3. -83-89 s.
15. Norbo'tayev X.B. Boshlang'ich sinflarda fanlararo ekologik tarbiya. Zamonaviy ta'lim / SOVREMENNOYe OBRAZOVANI.-2018. 11.-7 s.
16. Norbo'tayev X.B. Boshlang'ich sinf tabiatshunoslik darslarida innovasion pedagogic texnologiyalardan foydalanish metodikasi. Zamonaviy ta'lim / SOVREMENNOYe OBRAZOVANI. 2016.6. -7 s.

17. Nazarova Sh.R. Boshlang'ich sinf o'quvchilarda vatanga e'tiqod tug'usini tarbiyalash muammosi. "Oriental Art and Culture" Sciyyentific-Methodical Journal-(SI) II/2020. ISSN 2181-063X.-5 s.
18. Ochilob F.I. Ilg'or pedagogik texnologiyalar asosida boshlang'ich sinflarda dars samaradorligini oshirish xususiyatlari. Zamonaviy ta'lim / SOVREMENNOYE OBRAZOVANI. 2016. 5. -61-67 s.
19. Saliyeva Z.T. Pedagogika oliy ta'lim muassasalari talabalarning , ma'naviy madaniyatini rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish. Pedagogika fanlari uchun yozilgan dissertatsiyasi avtoreferati -Toshkent, 2017. -73 s.
20. Taylanova Sh.Z. Pedagogika oliy ta'lim muassasalari talabalarida qadriyatlar tizimini rivojlantirish texnologiyalarini takomillashtirish.-Samarqand, 2019. -71 s.
21. Tojiboyeva S.X. Biologiya darslarida Abu Ali ibn Sinoning tabiat va inson salomatligiga oid qarashlaridan foydalanish usullari.

